

remanserunt, ex quibus duodecim cophini replerentur. Sed neque duodenarius numerus a mysterio vacat; per duodecim namque cophinos duodecim Apostoli congrua ratione figurantur. Cophinus enim ex vilibus ac minutissimis contextitur virgis; sic et nimirum, et Apostoli dum non ex regibus et principibus, non ex philosophis et sapientibus hujus mundi, sed ex simplicibus et piscatoribus sunt electi, quasi cophini ex vilibus et minutissimis virgis sunt contexti; de quibus ait Apostolus: « Infirmam mundi elegit Deus, ut confundat fortia¹. » Est enim et alia ratio per quam congrue Apostoli cophinis comparantur. In cophinis igitur fimus ponitur, et in arentem terram defertur, ut uberiores fructus reddat; sic et Apostoli, pinguedine Spiritus sancti repleti, eandem gratiam in arentem terram, id est, in gentilium corda detulerunt, ut fructus uberiores redderent, ut impleretur prophetia: « Pinguescent speciosa deserti, et exultatione colles accingentur; induti sunt arietes ovium, et valles abundant dabunt frumento². »

XI. « Illi homines cum vidissent quod fecerat signum, » dicebant, quia hic est vere Propheta qui venturus est » in mundum³. » Merito homines ab Evangelista appellantur, quia humana tantum sapiebant. Videntes enim tale tantumque miraculum, debuerant dicere, quod hic est vere Filius Dei, qui venit in mundum; sed quia homines erant et humana sapiebant, Filium Dei tacentes, Prophetam confitentur. Sed nec in toto errant, cum Dominum Prophetam confitentur, quia sicut ipse de se ipso ait: « Non est Propheta sine honore, nisi in domo et » in patria sua⁴. » Et iterum: « Non oportet mori Prophetam extra Jerusalem⁵. » Sed nos ab eo docti, et Spi-

¹ 1 Cor. I, 27. — ² Psal. LXXIV, 13, 14. — ³ Joan. VI, 14. — ⁴ Matth. XIII, 67. — ⁵ Luc. XIII, 33.

SERMO XV, DE VERBIS EVANGELII SEC. JOANNEM. 91
ritu sancto instructi, horum refugientes ex Epistola (1),
confiteamur cum Petro, quia « Hic est Filius Dei vivi¹, »
qui propter nos, et propter nostram salutem venit in
mundum, et iterum venturus est judicare vivos et mor-
tuos.

SERMO XV.

De Verbis Evangelii secundum Joannem: *Perrexit
Jesus in montem Oliveti, et diluculo iterum venit
in templum, et omnis populus venit ad eum, et
sedens docebat eos*, etc. Joan. VIII, 1-12.

Hic sermo, qui legitur in duobus Codd. Biblioth. Laurent., nempe Plut. XVII, Cod. XXXVI, fol. 106, et Plut. XXI, Cod. X, fol. 151 b, ita differt, ut in priori omnino discrepet ab eo qui editus est tractat. XXXIII in Joann. num. 3 et seqq., in posteriori vero concordet media pars cum Codice XXXVI, et altera pars Editis conveniat, exceptis paucis variantibus. Omnem Augustini doctrinam representat, et nomine ejus in utroque Codice insignitus, nil habet quod sancti doctoris cogitandi et scribendi modo repugnet. Hinc illum in lucem emittimus, licet plura legantur in commentario Bedae in Evangelium Joannis, ita tamen ut ex Cod. X variantes solum sectiones extrahamus, in cæteris Codici XXXVI adherentes. Locus ejus post sermonem Maurinensem CXXXIII.

SYNOPSIS.

I. Misericordia Dei ex eo quod Christus in montem Oliveti

¹ Matth. XVI, 16.

(1) Sic cod. evidenti errore. Forte legendum *ex impietate*.

perrexerit, et diluculo venerit in templum insinuatur. II. Sessio Christi humilitatem incarnationis indicat. III. Sapientia Christi responsionis evoluitur. IV. Hinc se quisque iudicet, antequam iudicet alios. V. Aliæ interpretationes mysticæ Christi mulieri adulteræ peccatum condonantis. VI. Christus suæ potentiae argumenta evoluit. VII. Exhortatio moralis.

I. PRESENTEM sancti Evangelii lectionem tanto intensius considerare, fratres charissimi, ac semper reminisci debemus, quanto maximam nobis commendat gratiam nostri Conditoris. Ecce enim, ut (1) audivimus, oblatam sibi ab impiis accusatoribus mulierem peccatricem, non juxta Legis præceptum lapidare, sed ipsos accusatores primum semetipsos considerare, et sic in peccantem sententiam dare præcepit, ut ex consideratione propriæ infirmitatis (2), qualiter aliis misereri debuissent, agnoscerent. Sed quia moris solet esse Scripturarum ut aliquando a statu temporis, aliquando a situ loci, aliquando ab utroque, qualia sint (3) post narranda significant; relaturus Evangelista temperatam legis discretionem misericordia Redemptoris (4), præmisit, quia « Jesus perrexit in montem Oliveti (5), et diluculo iterum venit in templum¹. » Mons quippe Oliveti sublimitatem Dominicæ pietatis et misericordiæ designat, quia græce *oleos*, latine misericordia vocatur (6); et ipsa unctio olei fessis ac dolentibus membris solet afferre levamen; sed et hoc, quod oleum agilitate et puritate

¹ Joan. VIII, 1, 2.

(1) Deest *ut* in cod. x. — (2) Cod. x, *fragilitatis, qualiter alteri*, etc. — (3) Sic cod. x; cod. autem xxxvi sunt. — (4) Cod. x *temperatam legis distinctionem misericordiam*; cod. autem xxxvi habet *miser cordia*, quod est melius, sed et *temperata*, quod claudicat. — (5) Vide August. Tract. xxxiii in Joan. num. 3. — (6) Cod. x, *quia et græce misericordia olivetum vocatur, eleon*.

præminet, ut quocumque liquore superfundere volueris (1), confestim hunc transcendere eique superferri consueverit, gratiam misericordiæ cœlestis non inconvenienter insinuat (2). De qua scriptum est: « Suavis Dominus minus universis, et miserationes ejus super omnia opera » ejus⁴. » Tempus quoque diluculi exortum ejusdem gratiæ, qua, remota Legis umbra, lux evangelicæ veritatis erat revelanda demonstrat. « Pergit ergo Jesus in montem Oliveti, » ut arcem misericordiæ in se constare denuntiet. « Venit iterum diluculo in templum, » ut eandem misericordiam, cum incipiente Novi Testamenti (3) lumine, fidelibus, templo videlicet suo, pandendam præbendamque significet.

II. « Et omnis, inquit, populus venit ad eum, et sedens docebat eos². » Sessio Domini humilitatem incarnationis ejus, per quam nobis misereri dignatus est, insinuat. Unde etiam nobis præcipitur: « Surgite postquam sederitis³; » ac si aperte dicat: Non ante (4), sed postea, quia cum (5) vera vos humilitate castigaveritis, præmium supernæ exultationis vos accepturos sperate. Bene autem dicitur, quia cum sedens doceret Jesus, omnis populus venit ad eum, quia postquam humilitates suæ (6) incarnationis proximus benignusque factus est, libentius est et a multis ejus sermo receptus. Nam (7) a pluribus est superbiæ impietate contemptus. « Audierunt enim (8) mansueti, et lætati sunt⁴, » magnificantes Dominum cum

¹ Psal. cxxiv, 9. — ² Joan. viii, 2. — ³ Psal. cxxvi, 6. — ⁴ Id. xxxiii, 3.

(1) Cod. x male *oleum et virtute ac puritate præminet, et quocumque liquorem*, etc. — (2) Desunt hæ voces *non inconvenienter* in cod. xxxvi, sed leguntur in cod. x. — (3) Desunt hæ voces in cod. x. — (4) Cod. x *antea*. — (5) Deest hæ vox in codd. sed requirit sensus. — (6) It. in cod. x. — (7) Cod. x *namque*. — (8) Deest *enim* in cod. xxxi.

Psalmista, et exaltantes nomen ejus in invicem (1). Audierunt invidi, « et dissoluti sunt, nec compuncti (2) » sunt¹, » tentaverunt eum, et deriserunt (3), striderunt in eum dentibus suis. Denique tentantes adduxerunt mulierem in adulterio deprehensam, interrogantes quid de ea fieri juberet (4), quam Moyses talem mandaverat lapidari (5); ut si ipse hanc lapidandam decerneret, deriderent eum quasi misericordiae, quam semper docuerat (6), oblitum; si lapidari vetaret, striderent in eum dentibus suis, et quasi fautorem scelerum legisque contrarium valerent merito damnare (7). Sed absit ut terrena stultitia (8) quid diceret inveniret, et coelestis sapientia respondere deficeret (9). Absit ut (10) impietas caeca, soli justitiae, ne mundo luceret, obsisteret. « Jesus » autem, inquit, inclinans se deorsum, digito scribebat » in terra³. » Per inclinationem Jesu, humilitas; per digitum qui articulorum compositione flexibilis est, subtilitas discretionis exprimitur. Porro per terram cor humanum, quod vel bonarum actionum, vel malarum, solet reddere fructus, ostenditur. Postulatur ergo Dominus judicare de peccatrice; non statim dat judicium, sed prius « Se inclinans deorsum, digito scribebat in terra, » ac sic (11) demum, quod obnixè rogatur judicat, nos videlicet typice instituens, ut cum quaelibet proximorum er-

¹ P. al. xxxiv, 16. — ² Joan. viii, 6.

(1) Cod. x male *exultantes nomen ejus invicem*. — (2) Desunt haec voces in cod. x. — (3) Cod. x addit *derisu*, deinde cod. xxxvi pessime *striduerunt*. (4) Ita cod. x, qui tamen male legit *jubere*; cod. xxxvi *quod de ea iuberet*; deinde ambo codd. *Moysen*. — (5) Cod. x *lapidare mandaverit*; forte legendum *quia Moyses talem mandaverat lapidari*. — (6) Id. *semper docebat*. — (7) Id. *velut merito damnerent*. — (8) Sic cod. x; cod. autem xxxvi male *sed absit ad terrena stultitia ut quod*, etc. — (9) Cod. x *quid responderet*, et ante *sapientiam*. Forte legendum *et coelestis sapientiae, quid responderet, deficeret*. — (10) Deest *ut* in cod. x. — (11) Cod. male *si*.

SERMO XV, DE VERBIS EVANGELII SEC. JOANNEM. 95
rata conspiciamus, non haec antea (1) reprehendendo judicemus, quam (2) ad conscientiam nostram humiliter reversi, digito eam discretionis solerter exculpemus, et quid in ea Conditori (3) placeat, quidve displiceat, sedula (4) examinatione dirimemus, juxta illud Apostoli: « Fratres, et si praecupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetudinis (5), considerans te ipsum, ne et » tu tenteris¹. »

III. « Cum autem perseverarent interrogantes eum, erexit » se, et dixit eis (6): Qui sine peccato est vestrum, » primus in illam lapidem mittat². » Quia hinc et inde Dominò Scribae et Pharisei tendebant laqueos insidiarum, putantes eum vel immisericordem futurum in judicando, vel injustum, praevidens (7) ille dolos illorum, quasi fila transit araneae, et iudicium justitiae per omnia et mansuetudinem pietatis ostendit (8), completumque est in eis illud Psalmistae, quod diximus, quia « Dissoluti » sunt, nec compuncti sunt³; » dissoluti sunt namque, ne Dominum (9) insidiis concluderent, nec compuncti sunt, ut eum dilectionis sequerentur officiis. Vis enim audire temperantiam miserendi? « Qui sine peccato est » vestrum; » vis iterum audire justitiam judicandi? « Primus in illam lapidem mittat. » Si Moyses, inquit, mandavit nobis mulierem hujusmodi lapidare (10), videte

¹ Galat. vi, 1. — ² Joan. viii, 7. — ³ Psal. xxxiv, 16.

(1) Cod. x *ante*. — (2) Codd. *quia*. — (3) Sic cod. x; cod. autem xxxvi male *conditoris*. — (4) Sic cod. x; vox *sedula* in cod. xxxvi non reperitur. — (5) Cod. x *lenitatis*. — (6) Deest vox *eis* in cod. xxxvi. — (7) Codd. *praevides*. — (8) Cod. x *ostendens*, qui prius male *dolosos et transit*. — (9) Id. male *nec*. (10) Hinc in omnibus dissentiunt ambo codices; cod. x pergit, ut legitur in Editis tract. xxxiii in Joan. num. 4, cum paucis variantibus, quarum una et altera Benedictinum opus feliciter emendant, ut videri potest in variantibus a nobis collectis; cod. autem xxxvi modo prorsus diverso progreditur in hunc modum.

quia non hoc peccatoribus, sed justis facere præcipit. Primo vos ipsi justitiam Legis implete, et sic innocentes manibus et mundi corde ad lapidandam ream concurrite. Primo spiritualia Legis edicta, fidem, et misericordiam, et veritatem perficite, et sic ad carnalia judicanda vos (1) convertite. Dato autem iudicio Dominus, « Iterum se » inclinans scribebat in terra¹. » Et quidem juxta morem consuetudinis humanæ, potest intelligi quod ideo coram tentatoribus improbis inclinari, et in terra scribere voluerit, ut aïo vultu intendens, liberum daret exiendi locum, quos sua responsione percussos citius exituros, quam plura interrogaturos (2) esse prævideret.

IV. Denique « Audientes unus post unum exhibant, » incipientes a senioribus³. » Sed figurate nos admonet in eo quod, et ante datam, et post datam sententiam, inclinans se scribit in terra, ut et prius peccantem proximum corripiamus, et postquam debitæ castigationis illi ministerium reddiderimus, nos ipsos digna humilitatis investigatione perpendamus; ne forte vel eisdem quæ in illis reprehendimus vel aliis quibuslibet simus facinoribus irretiti. Evenit (3) enim sæpe, ut qui verbi gratia homicidam publice peccantem judicant, pejus odiorum malum quo ipsi in secreto depopulantur, non sentiant; qui fornicatores accusant, pestem superbiæ, qua de sua castitate extolluntur, ignorent; qui ebriosum condemnant, virus invidiæ, quo exceduntur, ipsi non videant. Quid ergo nobis in hujusmodi periculis remedii, quid restat salutis, nisi, cum peccantem conspicimus alium, mox inclinamus nos deorsum, id est, quæ (4) delicta ex nostræ con-

¹ Joan. viii, 8. — ² Ibid. 9.

(1) Hanc vocem addidimus, quæ visa est necessaria. — (2) Cod. male *exiendis... quo... interrogatus... et deinde exiebat*. — (3) Ibid. *et venit*. — (4) Id. sine sensu *quando*, et inferius negationem *non* prætermittit.

ditione fragilitatis vitare non possumus, si non nos divina pietas sustentet, humiliter inspiciamus. Digito scribamus in terra, id est, discrimine solerti pensemus, an cum beato Job dicere possimus: « Neque enim reprehendit nos cor nostrum in omni vita nostra¹; » et meminerimus seduli, quia, si reprehenderit nos cor nostrum, major est Deus corde nostro, et novit omnia.

V. Possumus autem, et ita recte intelligere quod veniam peccatrici daturus (1), digito Dominus in terra scribere voluerit, ut (2) ipsum se esse monstraret, qui Legis Decalogum suo digito, id est, Spiritus sancti opere quondam scripsit in lapidem. Et bene lex in lapidem scripta est, quæ ad domanda duri et contumaciæ populi præcordia dabatur; bene in terra scripsit Dominus, gratiam remissionis daturus contritis et humilibus corde, qui fructum possent ferre salutis. Bene inclinans se deorsum digito scribit in terra, qui quondam sublimem se ostendens in monte, digito scribebat in lapide, quia per humiliationem susceptæ humanitatis, spiritum gratiæ fructiferis fidelium cordibus infundit, qui excelsus in angulo (3) apprensus, duris dura quondam dedit mandata populis. Bene inclinatus scripsit in terra, erectus misericordiæ verba depromit, quia quod per humanæ infirmitatis societatem promisit (4), per divinæ virtutem potentiæ hominibus donum pietatis impendit. « Eri- » gens se, inquit, Jesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui » te accusabant? Nemo te condemnavit? Quæ dicit: » Nemo, Domine². » Nemo condemnare ausus est peccatricem, quia in se singuli cernere cœperant, quod magis

¹ Job xxvii, 6. — ² Joan. viii, 10.

(1) Cod. male addit *est*. — (2) Id. *et*. — (3) Sic cod. qui melius dicere videretur *in monte*, et forte *in arduo*. — (4) Sic ex conjectura correximus codicis mendum, qui scribit *permansit*.

damnandum cognoscerent. Sed qui accusantium turbas prolato justitiæ pondere fugavit, videamus accusatam quanto misericordiæ munere sublevet. Sequitur : « Dixit » autem ei Jesus : « Nec ego te condemnabo. Vade et amplius noli peccare¹. » Impleta est hoc loco sententia Psalmographi, qui in Domini laudibus canit (1) : « Intende, prospere procede, et regna, propter veritatem, » et mansuetudinem, et justitiam, et deducet te mirabiliter dextera tua². » Propter veritatem quippe regnat, quia viam veritatis mundo prædicando, catervis credentium regni sui gloriam dilatat. Propter mansuetudinem et justitiam regnat, quia plures ideo se regno subiiciunt illius, quod eum mansuetum in liberandis a peccato poenitentibus, et justum in damnandis pro peccato contumacibus esse cognoscunt : mansuetum, in largienda gratia fidei et virtutum cœlestium ; justum, in reddenda mercede perpetua fidei, et cœlestium certamini (2) virtutum. « Deduxit eum mirabiliter dextera tua ; » quia habitans in homine Deus, mirabilem (3) eum in omnibus quæ faceret et doceret ostendit. Sed et insidias quas astutus hostis excogitare potuerat, mirabili prudentia semper cludentem monstravit. « Nec et ego te, inquit, » condemnabo ; vade, et noli amplius jam peccare. » Quam misericors et pius est ! præterita peccata relaxat. Quam justus est ! et justitiam diligit, ne amplius peccet, interdicit.

VI. Verum quia poterant dubitare aliqui, an posset Jesus, quem (4) verum hominem noverant, dimittere peccata ; dignatur ipse apertius quid divinitus valeat

¹ Joan. VIII, 11. — ² Psal. XLIV, 5.

(1) Vide Augustin. tract. XXXIII in Joan., num. 4. — (2) Cod. male certamine. — (3) Ibid. mirabile. — (4) Id. quæ, pro quem, nisi potius legendum videatur contra codicis tenorem, quæ reum hominem fecerant.

ostendere. Post repulsam namque tentatorum nequitiam, post solutam peccatricis culpam, iterum loquitur eis dicens : « Ego sum lux mundi ; qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lucem vitæ¹. » Ubi manifeste ostendit, non solum qua auctoritate mulieri peccata dimiserit, sed quid etiam figuraliter expresserit ipse pergendo in montem Oliveti, quid diluculo iterum veniendo in templum, quid digito in terra scribendo, patrem videlicet se esse misericordiarum, et Deum totius consolationis, simul et largitorem lucis indeficientis, (1) Legis pariter latorem, et gratiæ. « Ego sum lux mundi. » Ac si aperte dicat : Ego sum lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum² ; Ego sol justitiæ, qui timentibus Deum orior. Tegor enim nube carnis, non ut abscondar quærentibus, sed ut temperer infirmis, ut sanent oculos mentis, fide purificent corda sua, ut me ipsum mereantur intueri. « Beati enim » mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt³. Qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. » Qui meis modo jussis et exemplis obsequitur (2), non timebit in futuro tenebras damnationis, sed lucem potius vitæ, ubi nunquam prorsus moriatur, habebit.

VII. Sequamur igitur, fratres, modo lucem justitiæ fide quæ per dilectionem operatur, ut eam tunc consequi mereamur specie, quæ dilectionis meritum et remuneret, et addat, ipso attestante, qui ait : « Qui autem diligit » me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et » manifestabo ei me ipsum⁴. » Veniamus tota mentis intentione ad eum, qui in visibili monte Oliveti locum

¹ Joan. VIII, 12. — ² Id. 1, 9. — ³ Matth. v, 8. — ⁴ Joan. XIV, 21.

(1) Cod. pessime indeficientis. — (2) Id. male exequitur.

habebat. « Unxit eum (1) Dominus Deus suis oleo lætitiæ » præ consortibus ejus¹, » ut et nos consortes ejusdem suæ unctionis, id est gratiæ spiritualis dignetur facere participes, quod non tamen aliter quam (2) diligendo justitiam, et odiendo iniquitatem, adipisci merebimur; nam et de ipso Psalmus qui hæc loquitur præmisit: « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem²; » et prædicando videlicet gloriam capitis, et membra quæ ad hoc pertinere possint, qualiter conversari debeant, ostendendo. Reminiscamur quia ipse diluculo venit in templum, et ipsi existere nostri Conditoris studeamus templum; discussis vitiorum tenebris, in lucem proficere virtutum, quatenus etiam nostra præcordia visitare Dominus, nos cœlestibus instruere disciplinis, et quidquid in nobis sordidum repererit propitius emundare dignetur, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XVI.

De Verbis Evangelii secundum Joannem: *Dixit Jesus Discipulis suis: Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo, neque Apostolus major est eo qui misit illum, etc.* Joan. XIII, 16-32.

Educitur hic sermo ex Bibl. Ædil. Cod. cxlii, fol. 204, Differt ab iis qui editi sunt de eadem Scriptura in tractatibus lxx, lxxi et lxxii, sed in quibusdam ad eorum-

¹ Psal. XLIV, 8. — ² Ibid.

(1) Cod. enim. — (2) Id. tam... quia.

dem explicationes accedit. Nomen habet Augustini in Codice, nec satis constat utrum sit diversa homilia a sancto Doctore facta, an earumdem brevius compendium. Quidquid sit, in tantis sapit Augustinum, ut non præmittendus videatur. Locus ejus post sermonem Maurinensem cxi.

SYNOPSIS.

I. De electione Judæ. II. Præscientia Christi. III. Honor Christi ministris collatus. IV. Græcorum usus de die Paschæ. V. Turbatio christianismo non repugnat. VI. Judæ crimen insinuat Christus, non prorsus patefacit. VII. Interrogatio facta a Joanne. VIII. Quomodo in Juda, qui jam a diabolo possessus erat, introivit Satan. IX. Crimen a Christo non præceptum. X. Non prohibitum est argentum habere, sed ma'e habere. XI. Judæ impudens malitia. XII. Clarificatio Filii hominis.

I. Non intelligit Judam fore beatum cum cæteris facientibus ea quæ ipse Dominus fecit et docuit. Et hoc est quod sequitur: « Non de omnibus vobis dico, ego » scio quos elegerim; sed ut impleatur Scriptura: Qui » manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum » suum¹. » Judas levavit contra eum calcaneum suum, hoc est, conculcavit eum in quantum potuit. Alia vero translatio Psalmi sic habet: « Homo pacis meæ in quo » speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me » supplantationem². » Elegit quidem Dominus Judam ad illud quod de eo factum est, in salutem aliorum: undecim vero elegit sibi sequaces, ut beati fierent. Unde alibi: « Elegi vos duodecim, et unus diabolus est³. »

II. « A modo dico vobis, priusquam fiat, ut credatis, » cum factum fuerit, quia ego sum⁴. » Ac si dicat:

¹ Joan. XIII, 18. — ² Psal. XL, 10. — ³ Joan. VI, 71. — ⁴ Id. XIII, 19.